

NOVICE

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v sredo 12. septembra 1855.

List 73.

Sadjoreja v našem cesarstvu.

Vsak gospodar naj raji obdeluje take pridelke, za katere ne potrebuje veliko denarja in ki se mu dobro splačujejo.

Če izvzamemo svilorejo (rejo židnih gosenc), se menda nobena stvar tako dobro ne splačuje in tako malo kapitala ne potrebuje, kakor sadje. Pojdi, prijatelj, le po taci deželah, kjer je sadjoreja na visoki stopnji, to je, kjer veliko žlahnega sadja pridelujejo, in primerjaj te dežele z drugimi, kjer sadja ni, boš pač zapazil na prvi pogled velik razloček.

Noben dar božji ne potrebuje tako malo dela in malo kapitala kakor sadje, in noben pridelk se ne spravi v prid na toliko viž kakor sadje. Reči pa moramo, da to velja le bolj od žlahnega sadja in res nespametno je, ako gospodar na tistem prostoru, kjer bi lahko žlahno sadje imel, ima le slabo, malo obrajtano.

Ako manj premožen gospodar vprega guro v svoj voz ali pa medlega vola v plug, — ako si redi ovce z borno volno in krave, ki mu malo mleka dajejo, je sicer vse to slabo in žalostno, pa ni mu še zameriti, ker nima denarja, da bi si omislil žlahno, dobro in lepo živino, in če bi jo tudi imel, s čim jo bo obilo redil?

Al pri sadji je to vse drugač. Žlahno sadje pridelovati, ne prizadeva nič več stroškov, kakor slabo. Žlahno drevo ne potrebuje drugega prostora kakor slabo; žlahno drevo je še prej rodovitno in več sadu donša. Vsi večji stroški, ki jih prizadene žlahno drevo memo slabega, sole, da si oskerbi žlahnih cepičev, in recimo, da dá pol krajcarja za eno drevo. Tako drevo je potem 30 do 50 let rodovitno; požlahnjenje divjaka z žlahnim cepičem je v malo minutah opravljeno; oveza ne velja veliko in ilovca in kravjek, s katerim se zamaže cepljenec, še manj.

Čuditi se je res, da razun tepk in češpelj omikane ljudstva še kako drugo drevo terpe v svojih vertih kakor požlahnjeno, katero eno in tudi 2 leti pred rodi kakor nepožlahnjeno.

Koliko svetá je še, ki bi se z velikim pridom dal zasadati s sadjem. Na enem oralu je dosti prostora za 100 sadnih dreves, ki v pravi visokosti ne škodujejo ne polji ne senožetim. En oral zemlje pa zamore zraven drugega pridelka še lahko na sadji vreči 100 fl., zakaj od 100 dreves se zamore rajtati na leto, eno k drugemu, po 150 vaganov, in če vagan proda le po 40 krajc., znese to 100 fl.

Recimo, da v našem cesarstvu od 10.000 štirj. milj rodovitne zemlje bi se le 100 štirj. milj določilo za sadje, in čudili se bomo zvediti, da bi potem le samo sadje verglo eno leto k drugemu okoli 100 milijonov gold. Speča se pa sadje lahko sirovo in suho, in je za jéd in pijačo (za vino in celó za žganje).

Naše cesarstvo kupuje vsako leto več tavžent centov suhih češpelj iz Turčije. Pred 10 ali 15 leti je veljal cent 4 fl., sedaj velja 10 fl. Ali nas ne sme sram biti, da naše cesarstvo si še češpelj ne pridelava

toliko, kolikor jih potrebuje, in da vsako leto mora toliko denarja za nje iti na ptuje.

In koliko slivovica in češnjevica bi se za dober denar lahko spečalo v ptuje dežele, namesto da ga sedaj kupujemo!

Veliko bi še lahko povedali od dobička, ki bi si ga lahko vsaka dežela naklonila po pridni sadjoreji — umnim gospodarjem bo že to zadosti.

Naj bi se več gorčice (ogeršice) sejalo.

Mokriški grof Auersperg so nam naročili, naj bi po „Novicah“ našim kmetovavcem svetovali, da bi se bolj poprijeli ogeršice (Rüps) zato, ker je zlo rodovitna, je dan današnji gotov denar, ker je čedalje več oljarij tudi v naši deželi, in ne moti naše navadne dvojne setve. Po reži, pšenici ali tudi ovsu se v jeseni njiva izorje, povleče, potem pognoji, gnoj podorje in goršica seje; okopana sicer bolje plenja, pa ni ravno treba, da bi se mogla okopavati; mesca rožnika je zrela, da je potem še dosti časa, ajdo sejati. Mokriški grof so lansko jesen ob sv. Mihelu 6 avstrijskih oralov (johov) posejali z 1 vaganom (dvema mernikoma) skor plesnjivega semena, da so se bali kaj bo, — in so pridelali letos 112 vaganov lepe ogeršice.

To je pač lep pridelk, kateri, če bi ravno vselej in povsod tako obilen ne bil, vendar očitno poterjuje, kar gosp. fajmošter Zalokar v bukvah „umnega kmetovanja“ pravijo, „da gorčica je vredna, da bi se pri nas, kjer toliko rada raste, zlo in dvakrat v letu sejala. Rahlo, dobro zemljo ljubi, kakor je za rež in ajdo, pa tudi v slinjevki stori; je zimka in jarka, zimka se seje v jeseni mesca kimovca ali kozoperska, jarka spomladi ali pa z ajdo vred; zimka zori proti koncu majnika, jarka z repnim semenom ali malo prej, ajdovšica pa z ajdo. Žanje se malo v moči, da se zernje ne trosi“.

Gospodarske skušnje.

* Hišna gospodinja bi rada včasih z oljnato barvo nabarvane (poštrihane) pa že zlo umazane vrata, omare, okna ali kako drugo pohišje počedila, zato jih zmiva z mjiлом (žajfo) ali lugom in s kertačo riba. Res je, da se očedi tako umazano pohišje, al oljnata barva in firnež zlo terpita. Veliko bolje je, take stvari čediti s salmjakovcem (Salmiakgeist); vzame se v ta namen navadnega salmjakovca in pa šestkrat, osemkrat ali pa desetkrat toliko vode (deževnice ali pa druge tekoče vode), s katero se salmjakovec pomeša; s to salmjakovo vodo se umije z gobo ali kertačo umazano pohišje. Tudi z olejnih podob, če so jih muhe zlo umazale, se spravi nesnaga lahko in brez vse škode, ako se umijejo s salmjakovcem, ki je bil zmešan z desetkrat več vode.

* Driska pri teletih se po novih skušnjah ozdravi, ako se akacijno perje ali tudi akacijne